

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2022.11.162-179>

УДК: 314.151.3-054.73(477):342.721-054.7(4-6ЄС) © Андрій Гачкевич¹

«ПОДВІЙНІ СТАНДАРТИ» ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ ВТІКАЧІВ ВІД ВІЙНИ В УКРАЇНІ У МІГРАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС

162

У статті розглядається міграційна політика ЄС після повномасштабного вторгнення РФ в Україну з огляду на обвинувачення в застосуванні подвійних стандартів. Показано відмінності у можливостях для втікачів з України та інших держав, зокрема Африки та Близького Сходу. Крім правового статусу біженця (чи шукача притулку), який можуть отримувати особи, що виїхали з будь-якої країни до ЄС через небезпеку для життя, здійснено аналіз тимчасового захисту переміщених осіб, запровадженого для українців Імплементативним рішенням Ради 2022/382. Автор пояснює суть явища подвійних стандартів як суб'єктивної категорії та конкретизує передумови для скарг на їх застосування у міжнародних відносинах. Обґрунтовано, що такі скарги можуть бути наслідком або недостатньої правової обізнаності, або применшення ролі національних інтересів держав, або констатуванням фактів порушень прав людини. Результати дослідження дозволять протистояти маніпулятивним впливам через кліше «подвійний стандарт» ефективніше, а також здійснювати більш зважену міграційну політику з врахуванням принципу недискримінації.

Ключові слова: міграційна політика ЄС, подвійні стандарти, переміщені особи, тимчасовий захист, міжнародний захист.

¹ Кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка». E-mail: andrii.o.hachkevych@lpnu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-8494-1937>

“Double Standards” in EU Migration Policy: Manipulative Influence or Appeal to Legality

The article examines the migration policy of the EU after Russia's full-scale invasion of Ukraine in connection with the allegations of double standards applying. The author describes the differences in the opportunities provided to refugees from Ukraine and outside Europe, in particular Africa and the Middle East. The temporary protection introduced for Ukrainians by Council Implementing Decision 2022/382 of 4 March 2022 is analyzed in addition to the explanation of the legal status of a refugee (or asylum seeker), which might be obtained by any person who has left own country to ensure the safety of life. The article investigates the essence of the phenomenon of double standards as a subjective category and specifies the prerequisites for complaints about their applying in international relations. It is substantiated that such complaints might be the consequences of insufficient legal awareness, or underestimation of the role of national interests in the EU states, or findings of human rights violations. The results of the research will be useful to resist manipulative influence of the cliché “double standard” more effectively and to implement a well-balanced migration policy, taking into account the principle of non-discrimination.

163

Keywords: EU migration policy, double standards, displaced persons, temporary protection, international protection.

Постановка проблеми. Запропонована стаття присвячена проблемі ефективної міграційної політики ЄС, розглянутої в контексті повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Якщо б європейська міграційна криза, як і подальші рухи мігрантів з Африки та Близького Сходу до країн ЄС не передували масовій втечі українців до тих самих країн, то питання застосування подвійних стандартів, які відображають ймовірне дискримінаційне відношення до окремих народів на рівні загальної політики або конкретного акту поведінки, швидше за все не піднімалося б. Обвинувачення такого роду якоюсь мірою виступають лакмусовим папірцем міграційної політики ЄС, від ефективності якої залежить безпека Європи та світу. Подвійні стандарти – це про апелювання до приниження не просто окремих людей, а цілих народів, яке здатне в сучасних умовах великого впливу ЗМІ на суспільство посилити конфліктогенний потенціал радикальних антизахідних настроїв. Таким чином, суб'єктивна оцінка журналістами, експертами та правозахисниками рішень найвищого

керівництва ЄС, яка в багатьох випадках ним ігнорується, варта особливої уваги, тим паче з огляду на те, що претензії в обмеженнях прав сирійських, нігерійських, афганських чи інших шукачів притулку часто пред'являються в порівнянні з перевагами для українців.

Актуальність теми. В матеріалах медіа, оприлюднених після 24 лютого 2022 р., можемо зустріти вказівки на прояви подвійних стандартів або навіть реалізацію відповідної політики з боку ЄС по відношенню до шукачів притулку з Африки та Близького Сходу. Зауважимо, що «подвійні стандарти», крім публіцистики, згадуються навіть у заявах офіційних осіб, які представляють держави та міжнародні організації, а також наукових публікаціях. Враховуючи це, дослідження Директиви Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 р. та прийнятого після початку вторгнення Імплементативного рішення Ради 2022/382 від 4 березня 2022 р. на предмет дотримання принципу справедливості та відповідності стану міжнародної законності, необхідне для розуміння нетипової реакції ЄС на події в Україні.

164

Оцінку обвинувачень в подвійних стандартах на адресу ЄС через політику щодо притулку, біженців та переміщених осіб, в основі яких знаходиться порівняння відношень до втікачів з різних держав, було обрано **метою** цієї статті. Для досягнення цієї визначено **наступні завдання**: охарактеризувати Директиву Ради 2001/55/ЄС через призму міграційної політики ЄС; порівняти можливості, які надаються втікачам з України та держав Африки та Близького Сходу на території держав ЄС; проаналізувати подвійні стандарти у міграційній політиці ЄС по відношенню до втікачів від війни як алгоритм сприйняття. Результати дослідження дозволять зробити висновки щодо того, яку сутність мають обвинувачення в застосуванні подвійних стандартів та можуть стати цінними при розробці рекомендацій для представників органів влади з приводу визначення подальших напрямів та заходів, а також пояснення політико-правових рішень в міграційній сфері, здатного протистояти можливим маніпулятивним впливам та формуванню негативного іміджу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській політичній науці до проблем міграційної політики ЄС останнім часом спостерігається великий інтерес серед вчених (С. Була, О. Заставна, О. Лаба, О. Малиновська, Н. Тульба, Х. Фогел, О. Чернега та ін.). Значне поживлення у 2022 р. пов'язане з рішенням ЄС надати втікачам з України можливість скористатись тимчасовим захистом як

переміщеним особам, що було відображеним у дослідженнях К. Димова, Т. Дракохруст, К. Левандовські та ін. Разом з тим, міграційна політика ЄС поки майже не вивчалась в контексті обвинувачень у застосуванні різних підходів у залежності від держави походження шукача притулку або переміщеної особи (І. Лапшина). Окремі аспекти цієї тематики порушуються у наукових працях іноземних вчених, таких як Г. Валодскайте, Ф. Дювелл, М. Інелі-Сігер, А.-Х. Найдхардт, М. Сааїда, М. Сомер, Ф. Траунер тощо. Крім того, слід згадати про велику кількість публіцистичних статей, в тому числі від впливових аналітичних центрів та авторитетних ЗМІ, в яких автори порівнюють відношення ЄС до українців та неукраїнців. У деяких з них термін «подвійні стандарти» внесений у заголовок: «Україна виставляє напоказ подвійні стандарти Європи щодо біженців» (Королівський інститут міжнародних відносин) (Venturi and Vallianatou, 2022), «Африканці, які втікають з України, обвинувачують Німеччину у подвійних стандартах» (Ouvogie, 2022), «Війна, опір і притулок: расизм та подвійні стандарти у висвітленні України західними ЗМІ» (Лондонська школа економіки та суспільних наук) (Połowska-Kimunguyi, 2022), «Чому подвійні стандарти США щодо російсько-української війни мають значення» (Zeeschan, 2022) та ін.

165

Виклад основного матеріалу. В українській науковій думці розрізняють два підходи до розуміння міграційної політики: вузький як «система заходів, спрямованих на досягнення бажаної інтенсивності та складу міграційних потоків» (Малиновська 2022, 66-67), та широкий – «державна доктрина чи концепція регулювання міграційних процесів, спрямована на майбутнє, на забезпечення поступального розвитку» (Малиновська 2022, 68). Сфера міграції, охоплюючи внутрішньо- та зовнішньодержавні явища, зазнає швидкого розвитку та потребує ефективного адміністративного і правового контролю. Зважаючи на це, стає зрозумілим, наскільки важливим та складним стало питання розробки міграційної політики для ЄС.

Хоча на початках інтеграційних процесів предметом домовленостей міграційна сфера не була, в останній чверті ХХ століття ситуація докорінно змінилась, насамперед завдяки реалізації концепції відмови від державних кордонів для подальшого зближення. Разом з тим, лише у 1990-их держави досягли згоди з приводу необхідності формування спільної міграційної політики. «Переломним моментом на шляху гармонізації політики європейських держав у сфері мігра-

ції» вважають Амстердамський договір 1997 р. (Лаба 2014, 47). Серед іншого, він встановлює необхідність приведення до єдиного стандарту щодо притулку, біженців та переміщених осіб (ст. 63). Для міграційної політики ЄС характерний дуалізм. З одного боку, сьогодні вона є більш-менш уніфікованою, тобто приведеною до єдиного стандарту. З іншого боку, держави ЄС зберігають за собою право приймати політико-правові рішення, які відповідають національним інтересам та вписуються в концепцію внутрішньої безпеки та охорони правопорядку, хоча й базуються на інших підходах, ніж загальноприйнята позиція більшості, що наголошується ст. 64 Амстердамського договору.

166

Процеси на міжнародній арені останнього десятиріччя показали, наскільки незручними для високих ідеалів європейської інтеграції, але й такими, що роблять ЄС більш гнучким та сильнішим одночасно, стали виклики, спричинені гуманітарною катастрофою в колишній Югославії та європейською міграційною кризою. Так, незважаючи на принцип вільного руху осіб ряд держав відновлював контроль на національних кордонах, наприклад, Франція, Австрія та Німеччина у 2017 р. (Дорош та Івасечко, 2017, 21). Польща та Угорщина у період 2015-2022 рр. побудували на кордонах з Білоруссю та Сербією стіни, в чому правозахисники вбачали порушення права на притулок для осіб, що покинули свої держави через загрози переслідувань (Rigby and Crisp, 2022). Коли розпочалось повномасштабне вторгнення РФ в Україну, держави ЄС постали перед новим викликом – загрозою перевантаження системи надання притулку, тобто високою ймовірністю того, що сотні тисяч громадян України звертатимуться з проханнями про отримання статусу біженця. Відповідно до встановленої процедури такі звернення повинні бути подані до держави ЄС, на територію якої шукач притулку потрапив в першу чергу. Однак, було знайдено безпрецедентний вихід – імплементувати Директиву Ради 2001/55/ЄС щодо тимчасового захисту.

Ініціатива запровадити для осіб, які постраждали внаслідок гуманітарної катастрофи у колишній Югославії, особливий режим – режим тимчасового захисту – належить Управлінню Верховного комісара ООН у справах біженців (1992). Водночас тоді надання притулку боснійцям, які втікали від війни, здійснювалось державами в різних форматах – не було узгоджено на загальному рівні ані квот, ані строку, ані прав. У наступні роки тривали переговори щодо того,

як реагувати на можливі масові напливи переміщених осіб. Серед питань, на які потрібно було знайти відповіді консенсусом насамперед, був розподіл тягаря між державами по прийняттю втікачів. Важливими віхами на шляху до Директиви стали вищезгаданий Амстердамський договір, на основі якого від Ради очікували схвалення мінімальних стандартів надання тимчасового захисту переміщеним особам та забезпечення балансу зусиль держав щодо їх прийняття, а також конфлікт у Косово, що змусив втікати від військових дій понад півмільйона осіб (Genç and Şirin, 2019, 4-6).

Перед тим, як охарактеризувати право на тимчасовий захист згідно з Директивою 2001/55/ЄС, відзначимо, що міграційні потоки з України до ЄС до початку повномасштабного вторгнення склалися з трьох груп: (1) громадяни України, які на підставі біометричних паспортів володіли правом на безвізовий в'їзд та могли вправі перебувати у Шенгенській зоні 90 днів впродовж 180-денного строку; (2) громадяни України або інших держав, що проживали або перебували на території України, які отримали візи (для більш тривалого перебування, наприклад, в цілях навчання, ніж 90 днів або через відсутність біометричних паспортів) або дозвіл на проживання; (3) по-третє, громадяни України або інших держав, що проживали на території України, які покинули територію України та претендують на статус біженців відповідно до міжнародно-правових норм. Обсяг прав, якими володіють особи, що належать до третьої категорії, охоплює крім права на проживання широкий перелік прав, що нагадує той, яким користуються громадяни держави, в якій отримано статус біженця. Проте, наявність громадянства, як правило, необхідна для виникнення виборчих прав, зайняття ряду посад, можливості купувати землю та ін. Відзначимо, що, порівнюючи цей перелік з запропонованим Дар'єю Ганзієнко, яка назвала «три способи легального перебування українців на території держав ЄС: (1) в статусі туриста; (2) шляхом отримання тимчасового захисту; (3) шляхом отримання статусу біженця» у 2022 р. (Ганзієнко, 2022), ми виокремили ще одну категорію, до якої входять особи, які отримали візи чи дозволи на проживання в ЄС (другу). Їх статус відрізняється від того, який мають туристи, та залежить від рішень консульств і місцевих органів влади.

Впровадження Директиви 2001/55/ЄС надало можливість скористатись низкою соціально-економічних прав тим особам, на які

поширюється дія Рішення 2022/382. По-перше, громадянам України, які проживали в Україні до 24 лютого 2022 р., а також членам їх сімей. По-друге, особам без громадянства та громадянам інших держав, крім України, які користувалися міжнародним захистом або рівнозначним йому національним захистом в Україні до 24 лютого 2022 р., а також членам їх сімей. Які права гарантовані на підставі положень Директиви? Розділ 3 вказує на мінімальні стандарти, які можуть бути значно розширені державами: дозвіл на проживання (ст. 8), дозвіл на працю як найманий працівник або самозайнята особа (ст. 12), надання соціального забезпечення, медичної допомоги, доступ до житла, забезпечення засобами до існування (ст. 13), доступ до системи освіти (ст. 14). Процедура отримання тимчасового захисту полягає в написанні заяви до уповноважених місцевих органів влади, компетентних приймати такі звернення у державах ЄС, та пред'явленні документа, який посвідчує особу. Строк дії цього режиму становить один рік (до 4 березня 2023 р.) з можливістю продовження.

168

В цілях дослідження варто розглянути і правовий статус біженця, який може надаватись шукачам притулку і з України, і з країн Африки та Близького Сходу. На основі ряду критеріїв ми порівнюємо біженців та осіб, яким надано тимчасовий захист. Зауважимо, що, на відміну від категорії тимчасового захисту, що характерна суто для права ЄС та жодної практики застосування якої до 2022 р. не існувало, явище притулку та інститут біженців давно відомі. Термін «біженець» був вжитий вперше на міжнародно-правовому рівні у міжвоєнний період для позначення осіб, які більше не користуються захистом своєї держави та поки не отримали жодне інше громадянство у домовленостях про посвідчення особи для російських і вірменських біженців у 1920-их (League of Nations, 1929). Традиційне розуміння біженця як особи, що перебуває за межами держави громадянства через побоювання стати жертвою переслідувань за будь-якою з ознак (раса, віросповідання, переконання та ін.), на сучасному етапі істотно розширилось. Біженцями вважають з юридичними наслідками тих людей, які в пошуках притулку покинули свою державу на підставі потенційно або реальної небезпеки для їхнього життя (війни, стихійні лиха, акти тероризму) (Див. Таблиця 1).

Слід зауважити, що існує дві особливості статусу біженця, які не показані у таблиці, однак, через них шукачі притулку перебувають у гіршому становищі, ніж переміщені особи. Під час процедури роз-

гляду заявки особа не вправі користуватись правами, характерними для правового статусу біженця, в тому числі на працевлаштування, натомість її можуть помістити у спеціальні центри прийому біженців. Факт подання заявки зовсім не гарантує позитивного рішення. Держави ЄС можуть значно обмежувати прийом біженців та робити національну політику щодо надання притулку більш жорсткою.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика тимчасового захисту
та статусу біженця**

Критерій	Тимчасовий захист	Статус біженця
Суб'єкт надання	переміщена особа	шукач притулку
Строк дії	рік з можливістю продовження автоматично, якщо підстави не зникнуть (двічі по шість місяців, а далі – на ще один рік)	безстроково
Складність отримання	процедура дуже спрощена: відбувається на підставі подання заяви особою, яку ідентифіковано	процедура передбачає розгляд кожної справи індивідуально та може тривати до шести місяців і значно довше
Обсяг прав	близький до національного режиму (розділи 2-5 Конвенції)	близький до національного режиму (розділ 3 Директиви)
Гарант статусу	будь-яка держава ЄС (хоча для Данії Директива 2001/55/ЄС не вступила в дію, було прийнято Спеціальний акт від 16 березня 2022 р., який надає аналогічний статус)	держава, до якої шукач притулку потрапив в першу чергу
Нормативна основа	Директива Ради 2001/55/ЄС	Женевська конвенція про статус біженців 1951 р.

Складено автором з використанням матеріалів: Ганзієнко, 2022, Димов, 2022, Bendixen, 2022, Fribergh and Kjaerum, 2016.

Слід зауважити, що існує дві особливості статусу біженця, які не показані у таблиці, однак, через них шукачі притулку перебувають у гіршому становищі, ніж переміщені особи. Під час процедури розгляду заявки особа не вправі користуватись правами, характерними для правового статусу біженця, в тому числі на працевлаштування, натомість її можуть помістити у спеціальні центри прийому біжен-

ців. Факт подання заявки зовсім не гарантує позитивного рішення. Держави ЄС можуть значно обмежувати прийом біженців та робити національну політику щодо надання притулку більш жорсткою.

Чому міграційна політика ЄС стосовно біженців стала предметом обговорення з натяками на її упередженість або навіть претензіями щодо застосування подвійних стандартів? Відповідь на це питання стає більш очевидною після осмислення цього поняття. В основі подвійних стандартів знаходиться використання різних підходів, залежно від того, хто причетний до конкретної ситуації. Як правило, обвинувачення стосуються підміни об'єктивних критеріїв суб'єктивним відношенням – більша лояльність до одних, але жорсткі вимоги для інших. Поняття подвійних стандартів може використовуватись в значенні політики або акту поведінки. Політика подвійних стандартів відображає певну лінію поведінки та ставлення до інших, яке проявляється систематично. Вчений з Нідерландів Я. Сап назвав три ознаки політики подвійних стандартів: різний набір принципів для подібних ситуацій, нерівноправне відношення до її учасників та негативний контекст (Сап, 2000, 199). «Подвійний стандарт» як акт поведінки – це прояв тих самих ознак у конкретній ситуації, який не має систематичності.

170

—

Під час дослідження було проведено пошук англомовних джерел інформації, оприлюднених після 24 лютого 2022 р., в яких вживався термін «подвійні стандарти», пов'язаних з війною в Україні 2022 р. та Європейським Союзом (пошуковий запит вимагав наявності слів 'Ukraine', 'EU', а також точної фрази 'double standards'). Знайдено понад 37 тис. результатів, які мають різне походження, включаючи офіційні веб-сайти всесвітньо відомих корпорацій BBC, DW, Reuters, авторитетних аналітичних центрів (Королівський інститут міжнародних відносин, Лондонська школа економіки та політичних наук) та прогресивних громадських організацій, наприклад, Global Detention Project, яка оприлюднила звіт під назвою «Подвійні стандарти української кризи: чи реакція Європи на біженців таки стала іншою» (Reilly and Flynn, 2022). Окремо варто згадати про матеріали, в яких представлено заяви та виступи офіційних осіб. Крім Ф. Рокки, чільника Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця (Infomigrants, 2022), а також Ф. Моралеса, Спеціального доповідача ООН з питань прав людини мігрантів (UN News, 2022), цитуються слова Ж. Борреля: «Нас часто

критикують за подвійні стандарти. Але міжнародна політика сильно залежить від застосування подвійних стандартів. Ми не використовуємо одні і ті самі критерії для усіх проблем» (Xinhua, 2022).

На нашу думку, оціночне судження «подвійні стандарти» є наслідком визначеного алгоритму сприйняття ситуації (або ряду ситуацій, якщо мова йде про «політику подвійних стандартів») оцінником. Розуміння цього алгоритму дозволяє не тільки реагувати на обвинувачення належним чином, а й відрізнити маніпулятивні впливи в апелюванні до різних підходів від закликів поважати прав людини та забезпечувати законність, а також від недостатньої обізнаності в сфері міжнародного та європейського права. Першою складовою є переконання щодо рівності прав суб'єктів, одним з яких часто виступає особа чи група, з якою пов'язаний оцінник, відповідно їхні права та можливості повинні бути тотожними. Другою складовою є те, що оцінник вбачає аналогічність ситуації за участю рівноправних суб'єктів. Подекуди аналогічність полягає у врахуванні одного-двох факторів, але інші, які свідчать про несхожість, ігноруються. Нарешті відзначається зовсім різне відношення до кожної з ситуацій в об'єктивній формі, хоча мало б бути таким самим. Оцінник вважає, що сказані слова, прийняті рішення та виконані дії демонструють дискримінацію щодо когось.

В більшості публікацій, знайдених за нашим пошуковим запитом, вказується на те, що втікачі з України та країн Африки чи Близького Сходу є рівноправними. Правовим підґрунтям для цього є ст. 1 Загальної декларації прав людини («всі люди є рівними»), а також гарантування її положеннями окремих прав для всіх без винятку людей, зокрема права на притулок. Разом з тим, відзначаємо, що порівнювати шукачів притулку слід з врахуванням інформації, викладеній в попередніх частинах цієї статті. Так, М. Монті помічає значні відмінності між ставленням до «попередніх» шукачів притулку та до українських, а «подвійні стандарти» ототожнюються з «болісним контрастом» (Monti, 2022). Разом з тим, коли ми говоримо про українських шукачів притулку, то ми маємо на увазі тільки тих людей, які хочуть отримати статус біженця та міжнародний захист, а не тих, кому надається тимчасовий захист. Це твердження наштовхує на питання, як можна порівнювати шукача притулку, який не володіє тимчасовим захистом, та того, хто володіє. Або, інакшими словами, як вдалось проаналізувати становище шукачів притулку з України,

які не скористались тимчасовим захистом. Потребують уточнення і слова про співставлення біженців з України та інших країн хоча б через те, що статус біженця українці, які втікали від війни, змогли отримати набагато пізніше, ніж 18 березня 2022 р.: «Багато хто постійно називає українських біженців «справжніми біженцями», захоплюючи м'який і толерантний наратив в порівнянні з ймовірно «фальшивими» біженцями від інших конфліктів, таких як в Афганістані чи Сирії» (Mend, 2022).

Аналогічність ситуацій, до яких мають відношення обвинувачення в подвійних стандартах, об'єднує небезпека для життя втікачів. Ф. Рокка сказав: «Так, ми бачимо подвійний стандарт... Не існує жодної різниці між тими, хто втікає з Донбасу на сході України, та тими, хто втікає від екстремістів з Боко Харам у Нігерії... Слід ставитись однаково до тих, хто тікає від насильства, та до тих, хто шукає захисту» (Infomigrants, 2022). У даному випадку можна пригадати про підстави для отримання притулку та набуття статусу біженця, визначені в Конвенції 1951 р., а згодом доповнені війною, стихійними лихами та іншими небезпеками. Водночас, має значення і місцезнаходження території, де відбуваються загрозливі події. Безперечно, аналогічність ситуацій ставиться під сумнів, якщо одна з них відбувається в безпосередній близькості від якоїсь держави, а інша – дуже далеко. Виходячи з цього, обвинувачення в різному відношенні до втікачів з України виглядають досить обґрунтованими, адже, як з'ясувалось раніше, однаковий тимчасовий захист надається в ЄС і громадянам України, і громадянам інших держав, які постійно проживали в Україні до 24 лютого. «Навіть серед тих, хто втікав від тієї самої війни та кому дозволили в'їзд у Польщу та надали там допомогу, громадяни третіх держав не захищені тією самою правовою базою» (UN News, 2022).

Відмінності у відношеннях до схожих чи аналогічних ситуацій, зважаючи на те, хто виступає суб'єктами, в ряді досліджених матеріалів розглядаються в контексті таких явищ, як расизм, ксенофобія, ісламофобія, нетерпимість та ін. Для прикладу, зв'язок між расизмом та пошуком притулку в ЄС є одним з лейтмотивів публікації «The New Humanitarian»: «Лише за декілька кілометрів на північ від того місця, де українські біженці вільно рухаються через кордон, Польща будує стіну вартістю 400 млн. дол. вздовж кордону з Білоруссю, де політики створили гуманітарну кризу минулого року для шукачів

притулку та мігрантів» (O'Brien, 2022). Отож, різне ставлення помічають там, де когось обмежують у правах, завдають неприємностей, а когось, навпаки, ставлять у привілейоване становище – «безпрецедентне преференційне відношення» до українців, яке проявляється в гуманітарних заходах і підтримці, інші частини світу не отримали» (Monti, 2022).

Розглянувши більшість обвинувачень в застосуванні подвійних стандартів або навіть політики подвійних стандартів з боку ЄС, маємо відзначити те, що їхня обґрунтованість залежить від стану дотримання прав людини, як і важливих засадничих принципів недискримінації, гуманності та справедливості, а також рівня реалізації норм міжнародного права та права ЄС. Разом з тим, спільна міграційна політика ЄС розробляється та здійснюється на основі національних інтересів держав-членів, забезпечення яких спонукає до прийняття уніфікованих правил, наприклад, Директиви Ради 2001/55/ЄС, та пошуку ефективних способів реагування на виклики, які трапляються дедалі частіше зі зростанням ролі ЄС у світовій політиці та міжнародних відносинах. Національні інтереси мають найвищий пріоритет і в національній політиці кожної держави у складі ЄС, що показав приклад Данії, яка не підтримала Директиву, хоча й також надала тимчасовий захист втікачам з України. Це обумовлене правом регулювати відносини на власній території, тобто правом на внутрішній суверенітет, названим вченими одним з найважливіших для держав ще перед укладенням Римських договорів (Гачкевич, 2011, 60). Завдяки «подвійним стандартам», своєрідним лакмусовим папірцям, напрями та методи збалансованості міграційної політики підлягають визначенню, а самі обвинувачення завдяки більш глибокому аналізу стають цінним інструментом боротьби за права людини. Відзначимо, що конфлікт між очікуваннями та реальністю, політикою «на папері» та «на практиці» не є чимось екстраординарним. Він свідчить про закономірне існування тенденцій, які конфліктують між собою та характерні не тільки для ЄС як міжнародної організації чи держав ЄС (див. Гачкевич, 2009, Nachkevych, 2020).

Висновки. Обвинувачення в застосуванні подвійних стандартів з боку ЄС після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну пов'язані з наданням українцям преференційного режиму, що контрастує з міграційною політикою по відношенню до втікачів з Африки та Близького Сходу. Очевидно, що очікування від ЄС в цілому

та від держав-членів поодинці в сфері дотримання та захисту прав людини були і залишаються дуже високими в порівнянні з тими державами, які не позиціонують себе захисниками демократичних цінностей. Дослідження обвинувачень через міграційну політику щодо притулку, біженців та переміщених осіб показало, що журналісти, експерти та правозахисники схильні використовувати оціночні судження, які виставляють ЄС в поганому світлі та інкримінують йому расизм, ксенофобію та інші дискримінаційні прояви. Водночас, аргументація часто базується на досить поверхневих поясненнях, які свідчать про недостатній рівень обізнаності з політико-правовими реаліями або спроби чинити маніпулятивний вплив на певну аудиторію. Інколи апелювання до необхідності слідувати єдиному стандарту допомагають побачити кричущі порушення прав людини, наприклад, коли втікачі з України, які отримали тимчасовий захист відповідно до Директиви Ради 2001/55/ЄС, зазнають обмежень через відсутність громадянства України. Можливо, скарги на політику подвійних стандартів було б більш доцільно формулювати в той спосіб, що шукачам притулку з Африки та Близького Сходу не надають режиму тимчасового захисту. Щоправда, оскільки Директива була розроблена на перспективу, враховуючи досвід гуманітарної катастрофи в колишній Югославії та збройного конфлікту в Косово, подій регіонального значення, які створювали загрозу життю мирного населення сусідніх країн, станом на сьогодні підстави для масового напливу осіб з інших країн, крім України, не спостерігається. Найвищий пріоритет при розробці та реалізації міграційної політики залишається за національними інтересами, турботою європейських держав про національну і регіональну безпеку, що вимагає шукати компроміси з ідеалами всезагальної рівності та гарантування кожній людині абсолютно усіх прав, передбачених Загальною декларацією прав людини.

174

Джерела та література:

1. Venturi, Emily, and Vallianatou, Anna Iasmi. 2022. "Ukraine Exposes Europe's Double Standards for Refugees." <https://www.chathamhouse.org/2022/03/ukraine-exposes-europes-double-standards-refugees>.
2. Ovuorie, Tobore. 2022. "Africans Fleeing Ukraine Accuse Germany of Double Standards." <https://www.dw.com/en/africans-fleeing-ukraine-accuse-germany-of-double-standards/a-61879479>.

3. Połńska-Kimunguyi, Eva. 2022. "War, Resistance and Refuge: Racism and Double Standards in Western Media Coverage of Ukraine". <https://blogs.lse.ac.uk/mediase/2022/05/10/war-resistance-and-refuge-racism-and-double-standards-in-western-media-coverage-of-ukraine>.

4. Aleem, Zeeshan. 2022. "Why the U.S.'s Double Standards on the Russia-Ukraine War Matter." <https://www.msnbc.com/opinion/msnbc-opinion/why-u-s-s-double-standards-russia-ukraine-war-matter-n1293171>.

5. Малиновська, Олена. 2018. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД.

6. Лаба, Оксана. 2014. "Напрями співпраці України та Європейського Союзу." *Історико-правовий часопис* 1(7): 46-53.

7. Дорош, Леся, Івасечко, Ольга. 2017. "Особливості функціонування та виклики розвитку Євросоюзу в близькій перспективі (2017–2018 рр.)." *Humanitarian vision* 1(3): 19-24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2017_3_1_6.

8. Rigby, Jennifer, and Crisp, James. 2022. "Fortress Europe: How 1,800km of Walls and Fences Are Keeping Desperate Migrants Out." <https://www.telegraph.co.uk/global-health/fortress-europe-borders-wall-fence-controls-eu-countries-migrants-crisis>.

9. Genç, H. Deniz, and Şirin Öner, N. Ash. 2019. "Why Not Activated? The Temporary Protection Directive and the Mystery of Temporary Protection in the European Union." *International Journal of Political Science & Urban Studies* 1(7): 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/669445>.

10. Ганзієнко, Дар'я. 2022. "Тимчасовий захист чи статус біженця: в чому принципова різниця?" https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210033_timchasoviy-zakhist-chi-status-bzhentsya-v-chomu-printsipovazrnitsya.

11. League of Nations. 1929. Arrangement relating to the Issue of Identity Certificates to Russian and Armenian Refugees, supplementing and amending the previous Arrangements dated July 5, 1922, and May 31, 1924. May 12.

12. Димов, Кирило. 2022. "«Тимчасовий захист» як альтернатива статусу біженця у країнах Європейського Союзу." *Матеріали міжнароднонауково-практичної конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»*. Одеса, Червень 17

13. Bendixen, Michala Clante. 2022. “New Danish Law for Those Fleeing Ukraine Mirrors EU Temporary Protection Directive.” https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/new-danish-law-those-fleeing-ukraine-mirrors-eu-temporary-protection-directive_en.

14. Fribergh, Erik, and Kjaerum, Morten, eds. 2016. Handbook on European Law Relating to Asylum, Borders and Immigration. Luxembourg: Publications Office.

15. Sap, Jan Willem. 2000. “Double Standards. The political character of international human rights.” NTKR, Tijdschrift voor Recht en Religie 2: 197-214.

16. Reilly, Rachael, and Flynn, Michael. 2022. “The Ukraine Crisis Double Standards: Has Europe’s Response to Refugees Changed?” <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-crisis-double-standards-has-europe-sresponse-refugees-changed>.

17. Xinhua. 2022. “EU admits to «double standards» on Ukraine, Palestine.” <https://www.chinadailyhk.com/article/286052>.

176

— 18. UN News. 2022. “Top rights expert questions ‘double standard’ on Ukraine’s war displaced.” <https://news.un.org/en/story/2022/07/1123502>.

19. Infomigrants. 2022. “Europe criticized over ‘double standards’ on migrants.” <https://www.infomigrants.net/en/post/40569/europe-criticized-over-double-standards-on-migrants>.

20. Monti, Martina. 2022. “Did Ukraine refugee crisis expose EU to double standards?” <https://www.ecepa.eu/did-ukraine-refugee-crisis-expose-eu-double-standards>.

21. Mend. 2022. “So Suddenly Refugees are Welcome Here? – the Double Standards Concerning the Ukrainian Crisis.” <https://www.mend.org.uk/so-suddenly-refugees-are-welcome-here-the-double-standards-concerning-the-ukrainian-crisis>.

22. O’Brien, Louise. 2022. “EU double standards, Ukraine’s trapped civilians, and abuses in Papua: The Cheat Sheet.” <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2022/03/04/EU-double-standards-Ukraine-civilians-abuses-Papua-Cheat-Sheet>.

23. Гачкевич, Андрій. 2011. “Основні права та обов’язки держав: концепція Л. Ейрліха.” Проблеми міжнародних відносин: 2, 54-66.

24. Гачкевич, Андрій. 2009. “Теорія «протилежних течій» у міжнародному праві.” Актуальні проблеми політики: 38, 392-401.

25. Hachkevych, Andrii. 2020. “What Do “Cross-Currents” Mean in International Law: From Albert Venn Dicey to Ludwik Ehrlich. Some Re-

marks on Fragmentation.” *Polish Yearbook of International Law*: 40, 131-149.

26. European Union. 2001. Council Directive 2001/55/EC on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. July 20.

27. European Union. 2022. Council Implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. March 4.

References:

1. Venturi, Emily, and Vallianatou, Anna Iasmi. 2022. “Ukraine Exposes Europe’s Double Standards for Refugees.” <https://www.chathamhouse.org/2022/03/ukraine-exposes-europes-double-standards-refugees>.

2. Ovuorie, Tobore. 2022. “Africans Fleeing Ukraine Accuse Germany of Double Standards.” <https://www.dw.com/en/africans-fleeing-ukraine-accuse-germany-of-double-standards/a-61879479>.

3. Połńska-Kimunguyi, Eva. 2022. “War, Resistance and Refuge: Racism and Double Standards in Western Media Coverage of Ukraine.” <https://blogs.lse.ac.uk/mediase/2022/05/10/war-resistance-and-refuge-racism-and-double-standards-in-western-media-coverage-of-ukraine>.

4. Aleem, Zeeshan. 2022. “Why the U.S.’s Double Standards on the Russia-Ukraine War Matter.” <https://www.msnbc.com/opinion/msnbc-opinion/why-u-s-s-double-standards-russia-ukraine-war-matter-n1293171>.

5. Malynovska, Olena. 2018. *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukraïnski realii: monohrafiia*. Kyiv: NISD.

6. Laba, Oksana. 2014. “Napriamy spivpratsi Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu.” *Istoryko-pravovyi chasopys* 1(7): 46-53.

7. Dorosh, Lesia, Ivasechko, Olha. 2017. “Osoblyvosti funktsionuvannya ta vyklyky rozvytku Yevrosoiuzu v blyzkii perspektyvi (2017–2018 rr.)” *Humanitarian vision* 1(3): 19-24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2017_3_1_6.

8. Rigby, Jennifer, and Crisp, James. 2022. “Fortress Europe: How 1,800km of Walls and Fences Are Keeping Desperate Migrants Out.” <https://www.telegraph.co.uk/global-health/fortress-europe-borders-wall-fence-controls-eu-countries-migrants-crisis>.

9. Genç, H. Deniz, and Şirin Öner, N. Ash. 2019. "Why Not Activated? The Temporary Protection Directive and the Mystery of Temporary Protection in the European Union." *International Journal of Political Science & Urban Studies* 1(7): 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/669445>.

10. Hanziienko, Daria. 2022. "Tymchasovyi zakhyst chy status bizhentsia: v chomu pryntsypova riznytsia?" https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210033_timchasoviy-zakhist-chi-status-bzhentsya-v-chomu-printsipova-rznitsya.

11. League of Nations. 1929. Arrangement relating to the Issue of Identity Certificates to Russian and Armenian Refugees, supplementing and amending the previous Arrangements dated July 5, 1922, and May 31, 1924. May 12.

178 — 12. Dymov, Kyrylo. 2022. "«Tymchasovyi zakhyst» yak alternatyva statusu bizhentsia u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu." *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Yevropeyskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia."* Odesa, Cherven 17.

13. Bendixen, Michala Clante. 2022. "New Danish Law for Those Fleeing Ukraine Mirrors EU Temporary Protection Directive." https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/new-danish-law-those-fleeing-ukraine-mirrors-eu-temporary-protection-directive_en.

14. Fribergh, Erik, and Kjaerum, Morten, eds. 2016. *Handbook on European Law Relating to Asylum, Borders and Immigration*. Luxembourg: Publications Office.

15. Sap, Jan Willem. 2000. "Double Standards. The political character of international human rights." *NTKR, Tijdschrift voor Recht en Religie* 2: 197-214.

16. Reilly, Rachael, and Flynn, Michael. 2022. "The Ukraine Crisis Double Standards: Has Europe's Response to Refugees Changed?" <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-crisis-double-standards-has-europe-sresponse-refugees-changed>.

17. Xinhua. 2022. "EU admits to «double standards» on Ukraine, Palestine." <https://www.chinadailyhk.com/article/286052>.

18. UN News. 2022. "Top rights expert questions 'double standard' on Ukraine's war displaced." <https://news.un.org/en/story/2022/07/1123502>.

19. Infomigrants. 2022. "Europe criticized over 'double standards' on migrants." <https://www.infomigrants.net/en/post/40569/europe-criticized-over-double-standards-on-migrants>.

20. Monti, Martina. 2022. "Did Ukraine refugee crisis expose EU to double standards?" <https://www.ecepa.eu/did-ukraine-refugee-crisis-expose-eu-double-standards>.

21. Mend. 2022. "So Suddenly Refugees are Welcome Here? – the Double Standards Concerning the Ukrainian Crisis." <https://www.mend.org.uk/so-suddenly-refugees-are-welcome-here-the-double-standards-concerning-the-ukrainian-crisis>.

22. O'Brien, Louise. 2022. "EU double standards, Ukraine's trapped civilians, and abuses in Papua: The Cheat Sheet." <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2022/03/04/EU-double-standards-Ukraine-civilians-abuses-Papua-Cheat-Sheet>.

23. Hachkevych, Andrii. 2011. "Osnovni prava ta oboviazky derzhav: kontseptsiiia L. Eirlikha." *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn*: 2, 54-66.

24. Hachkevych, Andrii. 2009. "Teoriia «protylezhnykh techii» u mizhnarodnomu pravi." *Aktualni problemy polityky*: 38, 392-401.

25. Hachkevych, Andrii. 2020. "What Do "Cross-Currents" Mean in International Law: From Albert Venn Dicey to Ludwik Ehrlich. Some Remarks on Fragmentation." *Polish Yearbook of International Law*: 40, 131-149.

26. European Union. 2001. Council Directive 2001/55/EC on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. July 20.

27. European Union. 2022. Council Implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. March 4.